

משנה ג

**בהרת כגריס ובה מחיה פחותה מכעדשה רבתה
הבהרת טמאה נתמעטה טהורה, רבתה המחיה
טמאה נתמעטה רבי מאיר מטמא וחכמים
מטהרין שאין הנגע פושה לתוכה.**

בהרת כגריס ובה מחיה פחותה מכעדשה " הנה מחיה כעדשה דהויא סימן טומאה מצטרפת לשיעור גריס וכדמוכח לעיל (פ"ד מ"ו) וכן"ל, ובחידושי מרן רי"ז הלוי (עה"ת פ' תזריע) ביאר בגדר דין מחיה וז"ל הבשר החי טמא הוא צרעת הוא, נראה דבבשר חי איכא שני דינים, חדא דהוא סימן טומאה כמו שער לבן, ושנית דהוא עצמו שם נגע ביה, וכדחזינן דמצטרף לכגריס, וזהו דכתיב טמא הוא דהוא סימן טומאה, ושנית דצרעת הוא, דהוא עצמו שם צרעת ביה, משא"כ בשער לבן דהוא רק סימן טומאה בלבד עכ"ל יעו"ש עוד.

ובתוספתא (פ"ב ה"ד והו' בר"ש במתניתין) פליגי רבי מאיר וחכמים במחיה פחותה מכעדשה, דלית בה שיעור מחיה ולא הויא סימן טומאה, אי מצטרפת לכגריס, דתניא בהרת ובה מחיה פחותה מכעדשה ר' מאיר אומר יסגיר וחכמים אומרים אין נזקקין לו ע"כ.

ולעיל (פ"ד מ"ו) פליגי רבי שמעון ורבנן בשער לבן שבתוך המחיה אי הוי סימן טומאה, וקי"ל כרבנן דהוי סימן טומאה, והמקדש דוד (סי' נ' סק"ו) חקר היאך הדין במחיה פחותה מכעדשה לרבנן דלא מצטרפא, אי שער לבן שבה הוי סימן טומאה, או דוקא במחיה כעדשה דמצטרפא והויא חלק מן הנגע, ומבואר מדבריו דלרבי מאיר פשיטא ליה דהוי סימן טומאה.

אך החזו"א (סי' ה' סק"ו) דן דיתכן דאף לרבי מאיר דמחיה פחותה מכעדשה מצטרפא לשיעור גריס, מ"מ שער לבן שבה לא מטמא, והיינו דאף לרבי מאיר לא הויא חלק

מן הנגע ממש, אלא משלמת השיעור גרידא [ונראה מדבריו דלרבנן פשיטא ליה דשער לבן שבמחיה פחותה מכעדשה לא הוי סימן טומאה].

עוד כתב המקד"ד (שם) דבמחיה שאינה מבוצרת מודה רבי מאיר דלא מצטרפא, ומשום דמחיה שאינה מבוצרת לא חשיבא כלל בתוך הנגע יעו"ש [ויש שדנו עוד מטעמא אחרינא, דהא דסבר רבי מאיר דמחיה פחותה מכעדשה מצטרפא היינו משום דחזיא למיהוי סימן טומאה וליכא אלא חסרון שיעור גרידא, משא"כ הכא דלא חזיא כלל למיהוי סימן טומאה].

כמאן אזלא מתניתין - מדברי הר"ש נראה לכאן (וכן צידד החזו"א ס"ה סק"ח בכוונתו) דנסתפק אי מתניתין אזלא כרבי מאיר דמחיה פחותה מכעדשה נמי מצטרפת לכגריס, והא דתנן בהרת כגריס ובה מחיה פחותה מכעדשה, היינו כגריס עם הך מחיה, וכתב הר"ש דלפ"ז דינא דמתניתין דנתמעטה הבהרת טהורה היינו אף בגוונא דהיה כעדשה במחיה (והיינו דינא דמשנה ב') או דילמא מתניתין אזלא כרבנן דמחיה פחותה מכעדשה אינה מצטרפת, והא דתנן בהרת כגריס ובה מחיה פחותה מכעדשה היינו מלבד הך כגריס, ואהא תנן דנתמעטה הבהרת טהורה, ומשום דבצר ליה שיעורא דגריס, ואף דאכתי איכא גריס בצירוף המחיה, ומשום דמחיה פחותה מכעדשה לא מצטרפא, וכ"כ הרא"ש דצריך לפרש שיש בהרת כגריס בלא מחיה כיון דלרבנן לא מצטרפא יעו"ש.

בשיטת הרמב"ם - כתב הרמב"ם (פ"ג מטומאת צרעת ה"ה) בהרת כגריס מצומצם ובאמצעה מחיה כעדשה מצומצמת הרי זה מוחלט כו' היתה המחיה פחותה מכעדשה ורבתה המחיה עד שנעשית כעדשה הרי זה מוחלט, נתמעטה המחיה ממה שהיתה או שהלכה לה הרי זו כמות שהיתה ואין כאן סימן טומאה עכ"ל, ועמדו האחרו', דריהט דברי הרמב"ם משמע דסיפא דהיתה המחיה פחותה מכעדשה נמי מיירי בהרת כגריס מצומצם כדמיירי ברישא, וחזינן דפסק כרבי מאיר דמצטרפת לכשיעור [דהריי סיים הרמב"ם דנתמעטה הרי זו כמות שהיתה ואין כאן סימן טומאה, אלמא דהוי מוסגר ורק דאינו מוחלט] וכן נקט החזו"א (סי' ה' סק"כ) בריש דבריו, ויעוין עוד במשנה אחרונה במתני' דנטה בסתימת דברי הרמב"ם דמחיה פחותה מכעדשה נמי מצטרפת.

וכן הוכיחו מדברי הרמב"ם בפיה"מ שכתב ואמרו רבת המחיה טמאה הוא שתהיה כעדשה בלבד, אבל אם רבת על כך הרי היא טהורה כמו שקדם בהלכה שלפני זו

עכ"ל, הרי דמפרש למתני' בגוונא דהויא כגריס מצומצם עם המחיה, דאל"כ אף ברבתה יתר מכעדשה אכתי אפשר דהויא מבוצרת וטמאה [ואף דהרא"ש נמי כתב כן, אף דאיהו מפרש למתני' בכגריס מצומצם, נראה דהעתיק דברי הרמב"ם כדרכו, אף דלשיטתו אין הדברים מדוקדקים, ולשיטתו דוקא ברבתה יותר מכעדשה עד שאינה מבוצרת כן הדין].

אך החזו"א בסו"ד סיים דאפשר דכוונת הרמב"ם (בחיבורו) בגוונא דיש בבהרת כגריס מלבד המחיה וקרנבן דר"מ יעו"ש, וכן נקט הערוך השלחן (סי' פד סי"ג)^א בדעת הרמב"ם.

בפלוגתת רבי מאיר וחכמים בדין פשיון לתוכו - נחלקו רבי מאיר וחכמים במתניתין אי דין פשיון הוי דוקא לחוץ, או דאיכא דין פשיון אף בנגע שפשה לתוכו.

וטעמא דחכמים דאין הנגע פושה לתוכו, כתב הרמב"ם בפירוש המשנה דילפי הך דינא מקרא דנגע הנתק הקיש נגע לנתק מה נתק אינו פושה לתוכו אף הנגע אינו פושה לתוכו (ויעוין בתוס' יו"ט) והקריית ספר (פ"ג מטומאת צרעת) כתב דהכי משמע פשטיה דקרא דפשיון הוי לחוץ וז"ל חכמים דר' מאיר דלא חשבי לה פסיון דאין הבהרת פושה לתוכה כדמשמע פשטיה דקרא דפי' ולא פשה הנגע בעור דמשמע חוץ לנגע ולא בתוכה עכ"ל, אך מ"מ צריך ביאור גדר הדברים.

ויש לבאר דסברי חכמים דמחיה חשיבא חלק מהנגע, וממילא פשיון לתוכו לא הוי פשיון כלל, ואף דמבואר במתניתין דאף במחיה פחותה מכעדשה סברי חכמים דאין הנגע פושה לתוכה, הרי לדרך אחת בר"ש מתניתין אתיא כוותיה בהך פלוגתא, ועוד דאף דלרבנן מחיה פחותה מכעדשה אינה משלמת שיעור, יתכן לדון דמודו דחשיבא חלק מהנגע.

^א אלא דשם דקדק כן ממש"כ הרמב"ם בריש ההלכה בהרת כגריס מצומצם ובאמצעה מחיה כעדשה מצומצמת הרי זה מוחלט, נתמעטה הבהרת או שנתמעטה המחיה טהור עכ"ל, ואם איתא דמחיה פחותה מכעדשה מצטרפת אמאי נתמעטה המחיה טהור, וכן דקדק בחסדי דוד (פ"ב ה"ח) [אלא דשם נתקשה בסתירת דברי הרמב"ם מסוף ההלכה יעו"ש] אך החזו"א והמשנ"א דלא חשו לזה נקטו דכוונת הרמב"ם נתמעטה המחיה אחר שהוחלט במחיה, דכה"ג נטהר מדין הליכת סימני טומאה [ונראה דהחסדי דוד והערוך השלחן משמע להו דאף בנתמעטה המחיה קודם ראיית כהן טהור, וע"כ דמחיה פחותה מכעדשה אין מצטרפת לכשיעור].

אך העירו בזה מדברי הרמב"ם (פ"ב מטומאת צרעת ה"ג) שאין פשיון הנגע לתוכו פשיון בין באדם בין בבגדים ובתים עכ"ל, והרי בבגדים ובתים ליכא דין מחיה כלל, וע"כ דהא דסברי חכמים דאין הנגע פושה לתוכו, לא הוי משום דהמחיה חשיבא חלק מהנגע.

אך לכאורה יתכן לדון בנוסח אחר, דבאמת אף בלא דין מחיה כלל, כל דהנגע מקיף מכל הצדדין, חשיב אף המקום שבתוכו כחלק מן הנגע, וממילא אין הפשיון לתוכו נידון כפשיון.

בטעמא דרבי מאיר - הנה רבי מאיר דפליג וסבר דהנגע פושה לתוכו, פליג אהנך טעמי, אך לכאורה צ"ב, דכיון דרבי מאיר גופיה ס"ל דאף מחיה פחותה מכעדשה משלמת שיעור נגע, משמע דחשיבא כחלק מן הנגע, וא"כ אמאי חשיב פשיון, והא מעיקרא נמי היה מקום זה חלק מן הנגע [וכ"ש דתיקשי לשיטת הראשונים (יעוין להלן)] דמטמא רבי מאיר אף בפשה לתוכו על גבי מחיה כעדשה].

והחזו"א (סי' ה' סק"ו) ביאר דרבי מאיר ס"ל דאע"ג דהמחיה הויא חלק מן הנגע, מ"מ בהרת הויא צרעת טפי, ולהכי חשיב פשיון [והיינו דאף דמחיה הויא חלק מהנגע, מ"מ מקום הבהרת הוי נגע אלים טפי, וס"ל לרבי מאיר דלדין פשיון סגי במה דפשתה הבהרת] ויעוין להלן עוד בזה.

בטעמא דלא פליג רבי מאיר במ"ב - הראשונים עמדו אמאי לא פליג רבי מאיר לעיל במ"ב, בגוונא דיש במחיה כעדשה ונתמעטה המחיה [וכן בתוספתא (פ"ב ה"ד)] תניא בהרת ובה מחיה פחותה מכעדשה כו' נתמעטה טהורה כו' בהרת כגריס לכל צד בה מחיה ארוכה או עגולה כו' נתמעטה רבי מאיר מטמא שהנגע פושה לתוכה וחכמים מטהרין כו', ומשמע דדוקא בסיפא דאיכא גריס מלבד המחיה מטמא רבי מאיר בנתמעטה מדין פשיון, אך ברישא דהיא ומחיתה כגריס מודה] ומצינו בזה כמה דרכים.

תירוץ הר"ש - הר"ש (בפירוש התוספתא) ביאר וז"ל נתמעטה טהורה שאין הנגע פושה לתוכה אפי' לר"מ דהא לית כאן טפי מכגריס, דכי איכא כגריס בלא המחיה פחותה מכעדשה הוא דקאמר רבי מאיר שהנגע פושה לתוכה עכ"ל, ולכאורה משמע מלשונו דטעמא הוא משום דלא שייך פשיון אלא היכא דגדל הנגע ליותר מכגריס.

והוסיפו דהר"ש לטעמיה לעיל (פ"ד מ"ז) דבבהרת כגריס וכנסה ופשתה מודה רבי עקיבא דלא חשיב פשיון, ולכאו' חזינן דלדין פשיון בעינן דיהא טפי מכגריס [מיהו לכאו' יש לחלק דהתם בלא הפשיון ליכא כלל שיעור נגע, ולהכי אמרי' דל"ש לדגנו כפשיון, אך הכא לר"מ דס"ל דפשיון על המחיה חשיב פשיון, דמה שנעשה ממחיה בהרת נמי חשיב פשיון, הרי שפיר איכא שיעור נגע לולי הפשיון, ולכאו' בכה"ג ליכא סברא דלא יחשב פשיון משום דליכא גריס², ויש שביארו דברי הר"ש הכא כדברי הרא"ש דלהלן].

תירוץ הרא"ש - הרא"ש תירץ וז"ל הא דלא פליג ר"מ ברישא משום דאין בבהרת כגריס בלא המחיה ואין נגע פחות מכגריס מטמא בפסיון, אבל בסיפא יש בבהרת כגריס בלא המחיה עכ"ל, והדברים צריכים ביאור, דהרי רבי מאיר סבר דהך מחיה משלמת השיעור, וכיון דס"ל לרבי מאיר דאף נגע הפושה על מחיה הוי פשיון, מה בכך דליכא כגריס בלא המחיה.

ויש מבארים דתרי דיני פשיון איכא, דין פשיון דנגע, ודין פשיון דבהרת, ובנגע הפושה לתוכו דפושה על המחיה ל"ש דין פשיון דנגע, כיון דהמחיה נמי הויא חלק מהנגע, אלא בכה"ג הדין פשיון הוי על הבהרת, דאף דהמחיה הויא חלק מהנגע אך לא הויא בהרת, וכיון דפשתה הבהרת איכא בזה נמי דין סימן טומאה דפשיון, אך י"ל דבזה בעינן שיעור כגריס בבהרת עצמה.

ולכאו' נראה לדון לבאר דברי הרא"ש באופן אחר, דהנה לקמן (מ"ה ו) תנן בהרת כגריס ומחיה כעדשה מקיפתה וחוף למחיה בהרת כו' נתמעטה והלכה לה רבן גמליאל אומר אם מבפנים היא כלה סימן פשיון לפנימית והחיצונה טהורה ואם מבחוץ לפנימית להסגיר והחיצונה טהורה, רבי עקיבא אומר בין כך ובין כך טהורה, אמר רבי שמעון אימתי בזמן שהיא כעדשה מובאת, היתה יתרה מכעדשה המותר סימן פשיון לפנימית והחיצונה טמאה כו', ובפירוש הרא"ש שם כתב (בדרך הב') דרבי שמעון מצי סבר כרבי עקיבא ככעדשה מובאת דאף בכלה מבפנים לא חשיב פשיון, אלא דביתירה ככעדשה

² ויש שביארו כוונת הר"ש שם, דכגריס מצומצם ל"ש לטמא בכנסה ופשתה, משום דבשעה שכנסה בצר ליה שיעור נגע, וא"כ ל"ש לדון דהוי נגע שפשה, אך לכאו' צ"ב דהך טעמא ל"ש אלא בכנסה ופשתה ולא בפשתה וכנסה, ובר"ש שם מבואר דאף בפשתה וכנסה מודה ר"ע בגריס מצומצם.

ס"ל דמה שהמחיה יתירה מכעדשה לא הוי בכלל נגע החיצון אלא כשאר עור בשר, ולהכי שפיר שייך בזה פשיון יעו"ש.

ומעתה יל"ד ה"נ עד"ז, דבבהרת כגריס מצומצם ומחיה פחותה מכעדשה משלימתה לכשיעור, ע"כ חשיבא המחיה חלק מהנגע, כיון דנצרכת לשיעור נגע, וממילא ל"ש בה פשיון, אך היכא דאיכא כגריס מלבד המחיה, כיון דבכה"ג אין המחיה נצרכת להשלים השיעור, לא חשיבא כחלק מהנגע, וע"ד דחזינן התם דהמותר משיעור כעדשה לא חשיב חלק מהנגע ושייך ביה פשיון.

והנה בין להר"ש ובין להרא"ש, טעמא משום דליכא בנגע שיעור כגריס בלא המחיה, ובדברי הרא"ש ניחא דאיהו נקט לעיל (מ"ב) דודאי מיירי דליכא כגריס בלא המחיה, אך הר"ש שם צידד ליישב הגירסא רבתה המחיה טמאה, דמיירי מתני' כגון דאיכא כגריס מלבד המחיה, ולפ"ז שוב תיקשי אמאי לא פליג רבי מאיר לעיל מ"ב.

מיהו באמת הר"ש לא הקשה כן כלל במתני', אלא ביאר כן רק בדברי התוספתא וכנ"ל, ויעוין בתו"ט (לעיל מ"ב) דהביא דהמהר"ם עמד בזה ע"ד הר"ש, דאי מיירי דאיכא כגריס מלבד המחיה, תיקשי אמאי לא פליג רבי מאיר במ"ב, וכתב המהר"ם דאה"נ רבי מאיר פליג אף במ"ב, וסתם מתני' דהתם כרבנן יעוין שם.

תירוץ הגר"א - הגר"א (באליהו רבה) תירץ באופ"א, דלא תלי אי איכא כגריס מלבד המחיה (כדברי הר"ש והרא"ש) אלא אי איכא שיעור כעדשה במחיה, דכל היכא איכא במחיה שיעור כעדשה דהויא סימן טומאה, ל"ש בזה דין פשיון כשהלכה המחיה, כיון דאדרבה הליכת המחיה הויא סימן טהרה וריפוי הנגע, וממילא ל"ש לדון את הליכת המחיה כפשיון דענינו ריבוי הנגע.

תירוץ החזו"א - החזו"א (סי' ה' סק"ו) תירץ כעיקר דרך הגר"א, דהחילוק בין מחיה כעדשה למחיה פחותה מכעדשה, אך הוסיף לבאר, דבמחיה כעדשה, כיון דהויא סימן טומאה, חשיבא כנגע גמור, וממילא מה דפשטה הבהרת על המחיה לא חשיב פשיון, דליכא בזה כלל תוספת בנגע, דהא מעיקרא נמי היה מקום המחיה חלק מן הנגע, משא"כ במחיה פחותה מכעדשה, אף דרבי מאיר ס"ל דמצטרפת, אך כיון דלא הויא סימן טומאה, שפיר שייך בזה פשיון, דמקום הבהרת הויא צרעת אלימא טפי, וכשפשטה הבהרת על המחיה חשיב תוספת בנגע וממילא איכא בזה דין פשיון [והוסיף

החזו"א לסברת הגר"א, דבמחיה כעדשה אדרבה הליכת המחיה הוא סימן טהרה וריפוי].

ו"ל החזו"א (ס"ה סק"ו) מודה רבי מאיר בזה דלא חשיב פשיון דמחיה המטמאה היא כבהרת עצמה שהרי היא מצטרפת לכגרים אפילו לרבנן דאמרי בתוספתא דפחותה מכעדשה אינה מצטרפת כו' והלכך לא מקרי פשיון מה שנתחלף בין מחיה לבהרת ואדרבה זה מורה על רפואה, אלא דבפחותה מכעדשה כיון דלא הוי סימן טומאה סבירא ליה לרבי מאיר דבהרת הוי צרעת טפי ומקרי פשיון עכ"ל.

ונמצא לדברי הר"ש והרא"ש עיקר החילוק תלי בשיעור הנגע, האם איכא שיעור גריס מלבד המחיה, וכל דליכא שיעור גריס מלבד המחיה מודה רבי מאיר דאין הנגע פושה לתוכו, ואילו לדברי הגר"א והחזו"א עיקר החילוק תלי בשיעור המחיה, דהיכא דאית בה כעדשה דהויא סימן טומאה, מודה רבי מאיר דאין הנגע פושה לתוכה.

ויעו"ש בחזו"א בסו"ד (במוסגר) דעמד בדברי הר"ש לעיל (פ"ד מ"י) נראה שלא כדבריו [אך מדברי הר"ש במתני' דלא תירץ כהגר"א ליכא ראייה, דהרי הר"ש לא הקשה כלל אמאי לא פליג רבי מאיר במ"ב, אלא ביאר רק משמעות התוספתא דמודה רבי מאיר בגוונא דמחיה פחותה מכעדשה משלמת שיעור כגריס] וכן דמדברי המהר"ם (פ"ח מ"ט) נראה שלא כדבריו [וכן מבואר מדברי המהר"ם שהביא התו"ט במ"ב, דרבי מאיר פליג אף במחיה כעדשה וכו"ל].